

Дар'я Пелагейченко,
студентка ЗУМЛ групи
факультету філології та соціальних комунікацій
Науковий керівник: Ганна Вусик,
к. філол. н., доцент (БДПУ)

РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ ЕМОЦІЙНОГО ОБРАЗУ «СТРАХ» У СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ

Серед найважливіших у структурі емоційної концептосфери виділяємо концепт «страх» – комплексне культурно та соціально детерміноване когнітивне утворення, яке концентрує інформацію про одну з базових людських емоцій та способи її вербальної репрезентації. Емоція страху відіграє надзвичайно важливу роль у житті людини, тому мова має величезний арсенал засобів для її об'єктивації. Відповідно до типу свідомості, який рефлексує емоційний досвід, концепт «страх» розглядаємо як фрагмент наївної та наукової мовної картин світу, що мають свою специфіку, здатну виявлятися через лексико-семантичну репрезентацію.

Актуальність теми дослідження. Вивчення лексико-семантичної репрезентації емоційного концепту «страх» в українській науковій та наївній мовних картинах світу актуальне з кількох причин: по-перше, у вітчизняному мовознавстві лексико-семантична об'єктивація емоційних концептів, зокрема концепту «страх», на українськомовному матеріалі ще не була предметом самостійного вивчення й потребує комплексного аналізу; по-друге, у лінгвістиці досі не випрацьована цілісна методика ментально-мовного опису наукових та наївних емоційних концептів; по-третє, таке дослідження відкриває нові шляхи у вивченні процесу в отримання наївних і наукових знань про емоції, а отже, й лексичного матеріалу, у якому ці знання представлені.

Мета роботи полягає в з'ясуванні особливостей концептуалізації емоції страху в науковій та наївній картинах світу, специфіки лексико-семантичних засобів репрезентації концепту «страх» в українській науковій та загальноживаній мові.

Реалізація поставленої мети передбачає розв'язання таких **завдань**:

установити місце емоційного концепту «страх» у наївній і науковій мовних картинах світу;

змодельювати ментально-мовну структуру емоційного наївного та наукового концептів «страх»;

описати лексико-семантичні засоби вербалізації емоційного концепту «страх» в українській мовних картинах світу.

Емоції як одна з форм відображення дійсності є невід'ємним складником людського існування. Вони зумовлюють усі пізнавальні процеси: від елементарних відчуттів до поняттєвого, предметно-логічного мислення.

Результатом емоційної концептуалізації світу та емоційної сфери буття індивіда є *емоційні концепти* – багаторівневі поліструктурні ментально-мовні утворення, які, з одного боку, є емоційними формами пізнання світу й через переживання корелюють з мисленнєвими формами, з другого, – сукупністю елементарних смислів, тобто осмислених суб'єктом

пізнання (наділеним певними віковими, гендерними, психічними та ін. характеристиками), представником певної соціальної групи (етнічної, професійної) емоцій.

□ Емоційні концепти класифікуємо за такими параметрами: психічна організація суб'єкта відображення, його соціальний статус, фізіологічні характеристики; спосіб вираження; сфера функціонування; перебіг у часі; актуальність; представленість у межах певної культури.

□ Емоційний концепт виражений вербально та невербально (предметно та акціонально). Обидва знакові коди в реальному міжособистісному спілкуванні утворюють цілісний комунікативний процес.

□ Вербалізація емоційних концептів відбувається на всіх мовних рівнях. Водночас найінформативнішим для концептуального аналізу є лексичний рівень, оскільки саме в ньому відбувається породження, розвиток, рецепція та зберігання смислів. На лексичному рівні емоційний концепт вербалізовано номінативним полем, сформованим різноструктурними мовними засобами, що називають, виражають та описують емоції.

□ Чуттєва конкретність емоційної концептосфери стає причиною постійних пошуків індивідуальної та колективної свідомості способів лексичної репрезентації емоцій, що зумовлює строкатість відповідного фрагмента мовної картини світу, мозаїчність мотивації номінантів емоцій, широке залучення засобів непрямого позначення, а тому лексико-концептуальна побудова емоційних концептів досить складна.

□ Одним із базових емоційних концептів у структурі емоційної концептосфери є концепт «страх» – комплексне культурно та соціально детерміноване когнітивне утворення, що є насамперед переживанням емоції страху та її осмисленням і знаходить вияв у різних способах вербальної та невербальної об'єктивації. Емоція страху відіграє надзвичайно важливу роль житті людини, тому українська, як і будь-яка інша природня мова, має великий арсенал мовних засобів, зокрема й лексико-семантичних, для її репрезентації.

□ Домінантою ментально-мовної структури наукового емоційного концепту є системотворче термінопоняття «страх», на основі якого відбувається упорядкування взаємопов'язаних між собою інших наукових понять психології; наївного – власне емоційний образ страху, сформований унаслідок безпосереднього контакту людини з дійсністю, який, просуваючись щаблями абстракції, поступово стирається й постає у свідомості людини в зредукованому до емоційного тону вражень вигляді, одночасно він набуває інших форм ментального вияву, суміщає в собі чуттєві та раціональні компоненти в їхній єдності та цілісності.

□ Емоційний досвід та знання про емоцію страху, збережені в різних формах у людській свідомості, частково розкриває асоціативний експеримент. Асоціації відбивають психологічно реальне значення лексеми *страх*, а отже, виявляють актуальні для носіїв мови смисли, що за нею стоять.

□ Зіставлення змістової структури наївного та наукового концептів свідчить про істотний вплив наукових знань на осмислення емоції страху

пересіченими носіями мови, що виявляється в зредукованості етнічного компонента.

□ Перспективу подальших наукових пошуків убачаємо в комплексному вивченні ментально-мовної та змістової структури концепту «страх» у релігійній, фольклорній, художній картинах світу, що передбачає залучення інших форм його вербальної репрезентації. Запропонована методика аналізу відкриває нові можливості в дослідженні інших емоційних концептів, зокрема в царині різних лінгвокультур, що зумовлено загальною тенденцією сучасному мовознавстві до розкриття механізмів репрезентації внутрішнього світу в лексичній семантиці мови.

ЛІТЕРАТУРА

Великий тлумачний словник сучасної української мови: 250000 / уклад. та голов. ред. В. Т. Бусел. Київ; Ірпінь: Перун, 2005. 1728 с.

Євтушенко І. В., Мелоям А. Е. Страх як деструктивний прояв психіки. Педагогічний процес: теорія і практика. 2003. № 1. С. 202–210.

Ольга Пономарь,

студентка 3 курсу

факультету філології та соціальних комунікацій

Наук. керівник: **В. О. Юносова,**

к. філол.н., доцент (БДПУ)

НОВІТНІ СОЦІОЛЕКТИ В МОВІ ЗМІ

Соціальні діалекти завжди привертали увагу дослідників. В українському мовознавстві цьому питанню присвячено праці Л. Ставицької, Ю. Мосенкіса, С. Пиркало, І. Матвіяса та ін. Оскільки на соціолекти постійно впливає низка екстралінгвістичних факторів, їм притаманна мінливість й нестабільність, тому це явище потребує нових досліджень.

Мета роботи – дослідити новітні соціальні діалектизми в мові ЗМІ (на матеріалі газети «Україна молода»).

Методи дослідження: описовий, метод лінгвістичного спостереження.

До соціальних діалектизмів належать арго, жаргон, сленг. Вони часто вживаються як синоніми. Але, на думку Л. Ставицької, їх можна розмежувати: арго (закрита підсистема), жаргон (напіввідкрита) і сленг (відкрита) [1, с. 42].

На сторінках газети «Україна молода», за нашими спостереженнями, переважно трапляється сленгова та жаргонна лексика. Серед останньої значну частину складає кримінальний жаргон, який за свідченням Л. Ставицької, має здатність блискавично проникати в соціальні сфери законослухняних громадян: спочатку ця лексика стає надбанням мови соціальних низів, а згодом “завойовує позиції” у міському розмовно-побутовому мовленні, проникає в мову радіо, преси, телебачення, ну і звичайно ж, у різні корпоративні, професійні лексичні системи [2].

Це яскраво ілюструє матеріал досліджуваної газети: *Дві третини об'єктів легалізовані, «кришуються» і мають документи...; Тоді й стане зрозуміло, яку корупційну піну знімають чиновники і «решали» від*